

PREVENCIJA I ZAŠTITA OD NASILJA U OBITELJI

Sablić, Bernardica

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:982019>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-07**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

Bernardica Sablić

PREVENCIJA I ZAŠTITA OD NASILJA U
OBITELJI

Završni rad

Šibenik, 2018.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

PREVENCIJA I ZAŠTITA OD NASILJA U
OBITELJI

Završni rad

Kolegij: Obiteljsko pravo s matičarstvom

Mentor: Vesna Jurin Bakotić, mag. iur.

Studentica: Bernardica Sablić

Matični broj studenta: 1219053412

Šibenik, 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. VRSTE I OBLICI NASILJA.....	2
3. NASILJE NAD DJECOM I MEĐU DJECOM.....	3
3.1. Zlostavljanje djece kroz povijest.....	3
3.2. Teoretski modeli nasilnih roditeljskih ponašanja.....	3
3.3. Rizični i zaštitni čimbenici za zlostavljanje djece.....	4
3.4. Tjelesno, emocionalno, seksualno i zanemarivanje djece.....	5
3.5. Izloženost djece nasilju u obitelji.....	8
3.5.1. Negativne posljedice djece pri razvodu braka.....	8
3.6. Nasilje među vršnjacima.....	9
3.6.1. Oblici nasilja među djecom.....	10
3.6.2. Znakovi prepoznavanja žrtava nasilja.....	11
3.7. Elektroničko nasilje.....	13
3.8. Prevencija i zaštita djece od nasilja u Republici Hrvatskoj.....	14
4. NASILJE NAD ŽENAMA U OBITELJI.....	17
4.1. Nasilje u partnerskim odnosima.....	18
4.2. Rasprostranjenost nasilja nad ženama u Hrvatskoj.....	19
4.3. Dinamika zlostavljanja unutar obitelji.....	20
4.4. Strategije stručnjaka u susretu sa zlostavljanom ženom.....	21
4.5. Uloga policije u suzbijanju nasilja nad ženom u obitelji.....	21
4.6. Pravna zaštita žene od obiteljskog nasilja.....	23
5. NASILJE DJECE NAD RODITELJIMA.....	24
5.1. Učestalost nasilja nad roditeljima.....	25
6. NASILJE NAD STARIJIM OSOBAMA.....	27
6.1. Faktori rizika za nasilje nad starijim osobama.....	28

7. ZAKLJUČAK.....29

POPIS LITERATURE

POPIS TABLICA

POPIS SLIKA

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Upravni odjel

Preddiplomski stručni studij Upravni studij

PREVENCIJA I ZAŠTITA OD NASILJA U OBITELJI

Bernardica Sablić

Sažetak rada:

Nasilje u obitelji danas je jedan od najvećih izazova na planu zaštite ljudskih prava. Neograničeno zemljopisnim, etničkim, statusnim i drugim faktorima, ono je globalni problem čije prave razmjere nije moguće utvrditi jer dobrim dijelom ostaje skriveno. Obitelj se još uvijek smatra prirodnom i temeljnom jedinicom društva, ali je poimanje obitelji kao sigurnog utočišta za svoje članove ozbiljno narušeno učestalošću obiteljskog nasilja. Složene strukture modernih obitelji, stres, ekonomska i moralna kriza društva najbolje se ispoljavaju upravo u poremećenim obiteljskim odnosima. Danas je jasno da svaki član obitelji može biti i žrtva i nasilnik pa osim "klasičnog" nasilja muškarca nad ženom i roditelja nad djecom ima sve više primjera nasilja nad starijim članovima obitelji, žena nad muškarcima i djece nad roditeljima. Teške posljedice obiteljskog nasilja pogađaju žrtvu, koja iza zida šutnje i srama često ostaje dugotrajno izolirana u strahu, ali i cijelo društvo. Pogođena su naročito djeca jer obiteljsko nasilje izravno krši njihovo pravo na sigurno odrastanje i odgoj u obitelji. Čak i bez pouzdanih podataka o tome, nije teško pretpostaviti da zbog nasilja prijeti opasnost djetetovom fizičkom, emocionalnom i socijalnom razvoju, uz velike šanse da će dijete, prije ili kasnije, nastaviti taj krug nasilja.

(37 stranica / 0 slike / 0 tablica / 9 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: knjižnici veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: nasilje, obitelj, zaštita

Mentor: mag. iur. Vesna Jurin Bakotić

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

PREVENTION AND PROTECTION FROM FAMILY VIOLENCE

Bernardica Sablić

Abstract:

Domestic violence today is one of the biggest challenges in the human rights protection plan. Unlimited by geographic, ethnic, status and other factors, it is a global problem whose true proportions can't be identified because it is largely hidden. The family is still considered the natural and basic unit of society, but the perception of the family as a safe haven for their members is seriously disrupted by the frequency of domestic violence. The complex structures of modern families, the stress, the economic and moral crisis of society, are best seen in disrupted family relationships. Today, it is clear that every member of the family can be both a victim and a bully, and besides the "classical" violence of a man over a woman and a parent over children, there are more and more examples of violence against older family members, women over men and children over parents. Severe consequences of domestic violence hit the victim, who often remains behind the wall of silence and shame for a long time isolated in fear, but also in the whole society. Children are particularly affected because family violence directly violates their right to safe upbringing and upbringing in the family. Even without reliable data on it, it is not difficult to assume that the violence threatens the child's physical, emotional, and social development through violence, with the chances of the child to continue this round of violence sooner or later.

(37 pages / 0 figures / 0 tables / 9 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: The library of the in Sibenik

Keywords: violence, family, protection

Supervisor: mag. iur. Vesna Jurin Bakotić

Paper accepted:

1. UVOD

Posljednjih desetljeća svjedočimo pojačanom interesu javnosti, medija i stručnjaka različitih profila za probleme nasilja nad djecom, ženama, starijim osobama i muškarcima. Iako je zlostavljanje tijekom povijesti bilo prisutno u različitim razdobljima i kulturama, s različitim intenzitetom, sve ih povezuje okrutnost i prešućivanje. Razmatranje o zlostavljanju počeo ćemo najčešće korištenom definicijom Svjetske zdravstvene organizacije, a koja zlostavljanje određuje kao:

„Svaki oblik tjelesnog i/ili emocionalnog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja i nemarnog postupanja ili iskorištavanja, što rezultira stvarnom i potencijalnom opasnosti za zdravlje, preživljavanje, razvoj ili dostojanstvo u kontekstu odgovornosti, povjerenja i moći.“

Nasilje u obitelji nije nova pojava. Vjerojatno postoji u obiteljima od pamtivijeka, no tek je nedavno prepoznato kao društveni problem. To je fenomen koji seže u daleku povijest i socijalno je prihvaćen oblik ponašanja u mnogim kulturama. Stoljećima muški članovi obitelji imali su neprijeporno pravo kontrolirati i postavljati pravila ponašanja ženama i djeci, kao i odlučivati o njihovom životu ili smrti.

U starom Rimu muškarcima je bilo zakonski dopušteno ne samo razvesti se ili fizički kazniti, već i umoriti svoju suprugu zbog nedoličnog ponašanja. Tijekom srednjeg vijeka tjelesno zlostavljanje žene smatralo se pravom i obvezom supruga, a žene i djecu se smatralo bićima niže vrijednosti. U Španjolskoj je postojao zakon koji je dopuštao muškarcu da ubije zaručnicu ili suprugu, ukoliko je pretpostavio da mu je ona nevjerna.

Obiteljsko nasilje obilježeno je nastojanjem jednog člana obitelji da uporabom sile, zastrašivanja, uspostavi i održava kontrolu nad drugim članovima obitelji. Nasilje u obitelji ima visoku cijenu koju najčešće plaćaju same žrtve nasilja, žene i djeca. Također, velik dio nasilja nad djecom i ženama, kao i nad starim osobama i roditeljima, dešava se i na ulici, u školi, u javnoj ustanovi ili na radnom mjestu. Termin obiteljsko nasilje (engl. *family violence; domestic violence*) službeno se počinje koristiti 1881. godine na sudu u Alabami i Massachusettsu kada se ukida zakonsko pravo supruga da kažnjava suprugu i djecu.

2. VRSTE I OBLICI NASILJA

Zakon o zaštiti nasilja u obitelji navodi nekoliko vrsta nasilja, i to:

1. tjelesno nasilje,
2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci,
3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost,
4. spolno uznemiravanje,
5. ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci,
6. zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.¹

¹ Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji – NN br. 70/2017, čl. 10. (u nastavku ZZNO)

3. NASILJE NAD DJECOM I MEĐU DJECOM

3.1. Zlostavljanje djece kroz povijest

Tjelesno kažnjavanje i zlostavljanje djece u obitelji, nažalost, ima svoju dugu povijest. Stoljećima je opravdano kao metoda održavanja discipline i prenošenja odgojnih vrijednosti i obrazovanih ideja. U staroj Grčkoj djeca su odgajana surovim metodama, a to je osobito bilo obilježje spartanske kulture. Da bi spartanski dječaci bili osposobljeni za borbu s neprijateljima od najmlađih dana bili su podvrgnuti, odnosno navikavani na glad, žeđ, bolove².

Djeca su kroz povijest bila zlostavljana na mnogo načina, kao što su npr. ubijanje, ubijanje tek rođene djece, silovanje, napuštanje djece i ostavljanje da umru od posljedica gladi i dehidracije, također je i žrtvovanje bogovima i nadnaravnim bićima bio čest način ritualnog ubijanja djece u različitim kulturama.³

3.2. Teoretski modeli nasilnih roditeljskih ponašanja

Postavlja se pitanje zašto odrasli, a posebno roditelji zlostavljaju svoju djecu? To pitanje intrigiralo je brojne teoretičare i istraživače. Iz potrage za odgovorom nastala su različita objašnjenja, odnosno različiti teorijski modeli zlostavljanja;⁴

1. psihopatološki model – najraniji etiološki modeli uzroke zlostavljanja djece pripisuju roditeljskim psihološkim problemima ili psihijatrijskim poremećajima kao što su psihoze ili poremećaji ličnosti;
2. sociološki model – neki znanstvenici i istraživači smatrali su da se uzroci zlostavljajućih postupaka odraslih prema djeci mogu objasniti djelovanjem vanjskih stresnih činitelja;⁵

² Bilić, V., Flander Buljan, G., Hrpka, H.; Nasilje nad djecom i među djecom; Naklada Slap; Zagreb; 2012.; str. 178

³ Ibid.; str. 11.

⁴ Ibid.; str. 27.

⁵ Ibid.; str. 28.

3. ekološki model – naglašava složene interakcije između djeteta, obitelji, socijalne situacije, kulturnih vrijednosti; iističe sustav rizičnih i zaštitnih čimbenika u interakciji kroz četiri odvojene razine:

- ontogenetske – obuhvaćene su individualne osobine počinitelja zlostavljanja; značajni zaštitni čimbenici su: visoke intelektualne sposobnosti, netraumatično djetinjstvo, zrelost, razvijene komunikacijske vještine, dok su rizični čimbenici: nedovoljno poznavanje odgojnih vještina, niske intelektualne sposobnosti, osobno iskustvo zlostavljanja roditelja u djetinjstvu, nezrelost itd.;
- mikrosustav (obitelj) – obuhvaća unutarobiteljske odnose, prvenstveno između roditelja koji se odražavaju na djecu; neke od značajki su konstantna sukobljenost te problemi s korištenjem droga i alkohola;
- egzosustav (lokalna zajednica) – naglašava važnost uže lokalne zajednice u kojoj obitelj živi;
- makrosustav.⁶

3.3. Rizični i zaštitni čimbenici za zlostavljanje djece

Postoje razni čimbenici koji kod neke djece mogu povećati rizik za zlostavljanjem. To su osobine roditelja, djeteta, obitelji, zajednice, situacija koje povećavaju vjerojatnost negativnih ishoda, dok su zaštitne čimbenike pak spadaju one osobine djeteta, roditelja, obitelji, zajednice koje ih čine otpornima na rizik te ublažavaju učinak i reakcije na zlostavljanje. Čimbenici koji proizlaze iz djece su spol, dob i teškoće u razvoju.⁷

Kada se promatraju pojedinačne vrste zlostavljanja, nailazi se na neke razlike u spolu djece žrtava, no što se tiče fizičkog zlostavljanja, Thomas Kingree i Desai smatraju kako se muškarci značajno češće prisjećaju nasilnog ponašanja odraslih osoba prema njima u odnosu na žene⁸

⁶ Ibid.; str. 30.

⁷ Ibid.; str. 56.

⁸ Ibid.; str. 57.

Kada se gleda dob kao jedan od rizičnih čimbenika dolazi se do saznanja da će mlađa djeca češće biti žrtve zlostavljanja i zanemarivanja nego starija jer su ranjivija. Djeca s teškim temperamentom, teškoćama u razvoju i psihijatrijskim poremećajima u većem su riziku da budu zlostavljana. No, ponekad se odrasle osobe ne znaju kako brinuti za njih ili ne znaju kako odgovoriti na njihovo ponašanje. Frustrira ih što ih dijete ne razumije teško ne može pratiti njihove upute, što je naročito teško hiperaktivnoj djeci te djeci sa poteškoćama u učenju i neurološkim smetnjama. U takvim situacijama impulzivan roditelj, koji nema strpljenja, može posegnuti za fizičkim kažnjavanjem kako bi kontrolirao dijete, a koje može prerasti u fizičko i/ili emocionalno zlostavljanje. Također, ovakva djeca su u većem riziku od seksualnog zlostavljanja jer zlostavljač takvo dijete doživljava kao bespomoćnije, nezrelije, povodljivije te smatra da dijete neće ništa ispričati o zlostavljanju.⁹

3.4. Tjelesno, emocionalno, seksualno i zanemarivanje djece

Pod pojmom tjelesnog kažnjavanja podrazumijeva se primjena fizičke sile s namjerom da dijete doživi bol i/ili nelagodu, ali ne i ozljedu u svrhu korekcije ili kontrole djetetova ponašanja. Tjelesno kažnjavanje kao odgojna metoda prisutna je generacijama, a usprkos upozorenjima stručnjaka i danas postoji u velikom broju. Neki od tjelesnih oblika zlostavljanja djeteta su:

- štipanje,
- drmanje,
- potezanje za kosu ili uši,
- uskraćivanje vode ili hrane, itd.¹⁰

Tjelesno kažnjavanje ima višestruke posljedice, kako kratkoročne tako i dugoročne. Pod kratkoročnim posljedicama podrazumijevaju se posljedice koje se pojavljuju neposredno nakon zlostavljanja ili tijekom djetinjstva, dok su dugoročne posljedice prisutne dugo tijekom života zlostavljane osobe. Kod zlostavljane djece uočen je usporeniji razvoj inteligencije, i to kod djece koja nisu doživljavala prihvaćanje i poticanje od svojih roditelja. Također takav djeca mogu razviti agresivnost, depresiju, anksioznost kao posljedice tjelesnog kažnjavanja.¹¹

⁹ Ibid.; str. 58.

¹⁰ Ibid.; str. 98.-99.

¹¹ Ibid.; str. 103.

Emocionalno zlostavljanje je kontinuirano neprijateljsko i/ili indiferentno ponašanje roditelja i drugih koji nastupaju s pozicije moći, na temelju kojeg dijete može zaključiti da je bezvrijedno, nevoljno, neadekvatno, što oštećuje njegovu emocionalnu stabilnost i psihološki kapacitet te negativno utječe na njegov razvoj i dobrobit. Razni teoretičari za emocionalno zlostavljanje navode da su posljedice ovog tipa zlostavljanja najuočljivije na emocionalnom planu, odnosno naj snažnije pogađaju emocionalni razvoj djeteta i njegove kapacitete da izrazi osjećaje i razvije uredne interpersonalne odnose.¹²

Postoje razni oblici emocionalnog zlostavljanja, a to su:

- odbacivanje,
- vikanje,
- ismijavanje,
- kritiziranje
- ignoriranje.

Kako bi se pravodobno mogla pružiti pomoć zlostavljanoj djeci, važno je obratiti pozornost na upozoravajuće znakove, takva djeca često se žale na neke tjelesne probleme, povučenost, usamljenost, nisko samopouzdanje, tuga, strah, anksioznost.

Seksualno zlostavljanje djece definira se kao:

1. bilo kakav čin između odrasle i maloljetne osobe ili između dvije maloljetne osobe ako jedna ima moć nad drugom,
2. prisiljavanje ili uvjeravanje djeteta na sudjelovanje u seksualnom činu bilo kakve vrste.¹³

Seksualni čin podrazumijeva ne samo seksualni odnos, nego i izlaganje pornografskom materijalu, voajerizam, seksualiziranu komunikaciju putem telefona ili interneta. Seksualno zlostavljanje obično započinje postupnim uvođenjem djeteta ili adolescenta u seksualne aktivnosti koje ono ne razumije i za koje ne može dati zreli pristanak jer za njih nije razvojno pripremljeno.¹⁴

Neki od znakova da je dijete seksualno zlostavljano su:

- fizički znakovi – genitalne infekcije, ozljede na grudima, problemi s mjehurom, bolovi prilikom mokrenja, česte upale grla, trudnoća, itd.,¹⁵

¹² Ibid.; str. 118.-121.

¹³ Ibid.; str. 143.

¹⁴ Ibid.; str. 144.

¹⁵ Ibid.; str. 150.-151.

- emocionalni znakovi – ljutnja, tjeskoba, bespomoćnost, strah od zatvorenih vrata, plač, depresija, sram, izoliranost, krivnja itd.,
- socijalno ponašanje – odbijanje ili molba da ne ostane s određenom osobom, mokrenje u krevet, tepanje, noćne more.¹⁶

Seksualno zlostavljana djeca imaju razne posljedice zlostavljanja koje se najčešće manifestiraju u obliku opće psihopatologije, nepovjerenja, nedostatka samopoštovanja, veća je mogućnost da se takva djeca okrenu drogi i alkoholu pa čak i prostituciji. Ta djeca obično imaju brojne psihološke i fizičke poteškoće kroz cijeli život.¹⁷

Slika 1. Seksualno zlostavljana djeca

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=seksualno+zlostavljanje+djece&source>

Zanemarivanje je propuštanje zadovoljenja djetetovih potreba u mjeri koja znatno utječe na djetetov tjelesni i psihički razvoj.¹⁸

Oblici zanemarivanja kod djece su:

1. fizičko – nezadovoljenje minimalnih potreba kao što su raznolika hrana, adekvatan i siguran smještaj, prikladna odjeća,
2. emocionalno – nedovoljno pružanje brige, pažnje i ljubavi,
3. obrazovno – izostanak pomoći, potpore i poticanja tijekom školovanja, neprisustvovanje roditeljskim sastancima,

¹⁶ Ibid.; str. 150.-151.

¹⁷ Ibid.; str. 153.

¹⁸ Ibid.; str. 178.-184.

4. medicinsko – uključuje ne vođenje računa o djetetovoj zdravstvenoj zaštiti, o redovitim cjepivima i sistematskim pregledima.¹⁹

3.5. Izloženost djece nasilju u obitelji

Djeca koja svjedoče obiteljskom nasilju mogu biti i direktne žrtve roditelja zlostavljača, mogu se zateći u središtu nasilnog incidenta i time zadobiti ozljede. U posljednje se vrijeme sve više pažnje usmjerava na djecu koja žive u obiteljima u kojima je prisutno nasilje.²⁰

Obiteljsko nasilje obično ne podrazumijeva jedan izolirani incident niti je ograničeno samo na fizičku agresiju, nego se radi o sveobuhvatnom i planskom korištenju prijetnji, zastrašivanja, manipulacija. Zlostavljeni roditelj smatra da svoju djecu uspijeva zaštititi od nasilja, no izjave djece dokazuju suprotno. Takva djeca su pod značajnim rizikom za razvoj emocionalnih, ponašajnih, kognitivnih tjelesnih teškoća. Osim što su ta djeca traumatizirana samim nasiljem u obitelji, dodatna traumatizacija proizlazi iz činjenice da ih se prisiljava da o tome šute kako zlostavljač ne bi bio kažnjen.

Nasilje u obitelji može stvoriti dugoročne posljedice kod djece izloženoj nasilju u obitelji one se najviše manifestiraju u odnosima sa vršnjacima, dolazi do frustracija, do djetetova povlačenja u sebe i mnoge druge posljedice koje ostavljaju dubok trag na još nedoraslom djetetu.²¹

3.5.1. Negativne posljedice djece pri razvodu braka

Razvod braka može se svrstava u najstresnije događaje u životu, a osobito je stresan za djecu čiji se roditelji razvode. Broj djece koja doživljavaju razvod braka roditelja sve više raste. Većina djece suočava se s razvodom svojih roditelja, a da na to nisu emocionalno pripremljena te najčešće reagiraju uznemireno, s dozom anksioznosti, ljutnje i nevjerice. Većina se djece s vremenom privikne na novu situaciju i izmijenjen način života koje razvod donosi, no konstantan roditeljski sukob koji može trajati godinama prije i poslije razvoda, izrazit je stres za djecu bilo koje dobi jer šteti razvojnim potrebama djeteta.²²

¹⁹ Ibid.; str. 178.-184.

²⁰ Ibid.; str. 217.-218.

²¹ Ibid.; str. 219.- 220.-221.

²² Ibid.; str. 236.-237.

Ponekad roditeljska neslaganja idu tako daleko da se djeca nađu u središtu sukoba svojih roditelja te sama postaju predmet manipulacije tijekom razvoda. U tim situacijama jedan od roditelja ocrnjuje i kritizira drugog na način koji zapravo šteti djetetu, što u određenim situacijama može dovesti i do prestanka odnosa djeteta i drugog roditelja. Manipulacija djecom odvija se na razne načine i u različitom stupnju, neka djeca su otporna pokušaj manipulacije, ali takva djeca su u manjini. Manipulirana djeca osjećaju posljedice manipulacije, što se može odražavati na njihov emocionalni sklop, gdje mogu stvoriti specifične probleme kao što su ljutnja, problemi u učenju, gubitak kontrole u ponašanju, depresivnost, poremećaji hranjenja i mnoge druge posljedice manipulacije. Neki od načina manipulacije su:

- ružni komentari o drugom roditelju,
- vrijeđanje drugog roditelja,
- ometanje ili zabrana susreta s članovima obitelji drugog roditelja.²³

3.6. Nasilje među vršnjacima

Većina ljudi se tijekom odrastanja susretne s nekim od oblika nasilja među vršnjacima. Prije se vjerovalo kako je to sastavni dio odrastanja i da takvo iskustvo može pomoći djeci da ojačaju, no danas je dokazano kako iskustvo nasilja među vršnjacima ima štetne posljedice za djetetov fizički i psihički razvoj.²⁴

Međuvršnjačko nasilje definira se kao izloženost namjerno negativnom, ponavljanom djelovanju od strane jednog ili više učenika, nerazmjerne stvarne ili percipirane snage, zbog kojeg dijete trpi tjelesnu i/ili emocionalnu štetu, a nemoćno je da se odupre. Važno je razlikovati nasilje među vršnjacima od napada odnosno uobičajenog sukoba. Razlikuje se nekoliko ključnih elemenata koji su u osnovi nasilja među vršnjacima:

1. namjera da se povrijedi, ozljedi ili nanese fizička, socijalna ili emocionalna šteta,
2. nije provocirano od strane žrtve,
3. neravnopravnost moći odnosno snage u odnosu između žrtve i počinitelja nasilja,²⁵

4. događa se barem jednom tjedno odnosno postoji prijetnja daljnjim nasiljem,

²³ Ibid.; str. 244.-246.

²⁴ Ibid.; str. 265.

²⁵ Ibid.; str. 266.

5. kada nasilje eskalira, u djece žrtava se pojavljuje strah, koji omogućava počinitelju da nastavi zlostavljanje.²⁶

3.6.1. Oblici nasilja među djecom

Nasilje među vršnjacima može biti direktno i indirektno. Pod direktnim nasiljem smatra se zadirkivanje, udaranje ili udaranja, dok se pod indirektnim nasiljem smatra isključivanje iz društva, ogovaranje ili manipuliranje. U literaturi se nailazi na dva osnovna oblika nasilja među vršnjacima, i to fizičko i verbalno, a nove konceptualizacije uključuju i relacijsko ili emocionalno te seksualno, ekonomsko i kulturno nasilje.

Kod fizičkog oblika nasilja riječ je o udaranju rukom ili nogom, ozljeđivanju i guranju, dok se verbalni oblik temelji na zlostavljanju riječima, pri čemu se netko nastoji povrijediti ili osramotiti.²⁷

Kod relacijskog nasilja među vršnjacima počinitelj nasilja ili više njih nastoje uvjeriti svoje vršnjake da isključe ili odbace žrtvu s namjerom da se prekinu njeni socijalni odnosi. Ono najčešće uključuje odbijanje komunikacije, izolaciju od aktivnosti grupe.

Seksualno nasilje podrazumijeva uvredljive komentare i neželjeni fizički kontakt sa seksualnom konotacijom. Ekonomsko nasilništvo uključuje krađu i iznuđivanje novca ili stvari, dok kulturno nasilništvo podrazumijeva vrijeđanje na nacionalnoj, religijskoj i rasnoj osnovi.²⁸

²⁶ Ibid.; str. 266.

²⁷ Ibid.; str. 266.

²⁸ Ibid.; str. 267.

3.6.2. Znakovi prepoznavanja žrtava nasilja

Neki znakovi nasilja među vršnjacima na žrtvama su jasno vidljivi, to su modrice, i posjekotine, no postoji veći broj onih koje je teže prepoznati. Specifični znakovi koji upućuju na problem nasilja među vršnjacima su:

- odjednom se dijete boji ići određenim putem u školu ili iz nje,
- inzistira da ga se vozi u školu,
- traži da promjeni školu,
- povlači se iz socijalnih aktivnosti,
- ima teškoće spavanja – noćne more,
- plačivo je.²⁹

Slika 2. Vršnjačko nasilje

Izvor:

https://www.google.hr/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&cad=rja&uact=8ved=2ahUKEwi06mGrJTcAhXIZlAKHR2nDQIQjRx6BAgBEAU&url=http%3A%2F%2Ffgt.ba%2Ftag%2Fvrsnjackonasilje%2F&psig=AOvVaw2PwRENNcFCB2GIidN_CT7l&ust=151305602769326

²⁹ Ibid.; str. 272.

Postoji razni niz posljedica koje proživljava dijete koje je žrtva zlostavljanja, a to mogu biti:

- kronični izostanci iz škole,
- slabiji školski uspjeh,
- pojačani strahovi,
- usamljenost,
- povučenost,
- osjećaj napuštenosti,
- suicidalne misli,
- osjećaj manje vrijednosti.³⁰

Takva djeca imaju agresivnije stavove prema svojoj socijalnoj okolini i pozitivnije stavove prema nasilju, imaju niz različitih znakova po kojima se može prepoznati njihovo nasilničko ponašanje, kod male djece i predškolaca to su napadi bijesa koji traju dulje od 15 minuta, impulzivni su, energični, odbijaju pravila i poslušnost odraslima, dok su to kod školaraca lošija pažnja i koncentracija, često ometanje školske aktivnosti te često upadaju u tučnjave s drugom djecom. Za razliku od djece i školaraca, adolescenti ne poštuju autoritete, uzimaju alkohol i droge, sudjeluju u tučnjavama, krađama, isključuju ih iz škole.³¹

Nadalje, može se govoriti i o promatračima koji se pojavljuju u nekoj od uloga samog nasilja. Nasilje među vršnjacima je zapravo grupni proces, rijetko uključuje samo dvije osobe. Iako samo određeni postotak djece čini nasilje, ostali dio vršnjaka je također uključen na nekoj razini. Takvo sudjelovanje može biti aktivno, tako da se djeca priključe zlostavljanju ili pasivno odbijanjem pružanja pomoći i obrane žrtve, što je također znak podržavanja. Promatrači rijetko reagiraju na nasilje iako znaju da je nasilje nešto loše. Neki učenici se boje da bi interveniranjem samo pojačali bijes počinitelja nasilja te da bi onda oni mogli biti sljedeće žrtve.³²

³⁰ Ibid.; str. 273.

³¹ Ibid.; str. 277.

³² Ibid.; str. 279.

3.7. Elektroničko nasilje

Elektroničko nasilje predstavlja svaku komunikacijsku aktivnost putem interneta (kroz uporabu e-mailova, web stranica, blogova), videa ili mobilnih telefona koja služi kako bi se neko dijete ponizilo, zadirkivalo, prijetilo mu se ili ga se teroriziralo na neki drugi način.

Vršnjačko nasilje među djecom elektroničkim putem postaje sve rašireniji problem današnjice jer je komunikacija putem društvenih mreža, instant poruka, chata, blogova, sms poruka, fotografija primarni način komuniciranja među djecom i adolescentima.

Elektroničko nasilje djece je javnozdravstveni te socijalni problem kojem treba pristupiti sveobuhvatno i to kroz psihoterapijski rad s djecom i roditeljima, ali i institucijama poput škole i policije.

Ono što osobito zabrinjava stručnjake kod komunikacije modernim tehnologijama jest javno objavljivanje privatnih informacija poput punog imena i prezimena, adrese školu koju pohađaju ostavljajući time mogućnost zlonamjernicima da ih lakše pronađu.

Elektroničko nasilje obuhvaća:

- slanje anonimnih poruka mržnje,
- poticanje grupne mržnje,
- širenje nasilnih u uvredljivih komentara o vršnjaku,
- kreiranje internetskih stranica koje sadrže priče, crteže, slike i šale na račun vršnjaka,
- seksualno namamljivanje.³³

³³ Lazić Malašić, G.; Elektroničko nasilje djece – sve izraženiji socijalni problem!; Lifestyle; dostupno na: www.scena.hr; pristupljeno 28.07.2018.

3.8. Prevencija i zaštita djece od nasilja u Republici Hrvatskoj

Teške posljedice obiteljskog nasilja najviše pogađaju djecu jer su ona najosjetljivija i najranjivija u razdoblju svog odrastanja pa tako njihova zaštita od nasilja mora biti na najvišoj razini. Stručnjaci koji rade s djecom imaju obvezu i odgovornost obavijestiti nadležne ustanove o bilo kakvom štetnom postupku prema djetetu. Pri procjeni i donošenju odluke o obavještanju nadležnih ustanova o sumnji na zlostavljanje djeteta dovoljno je da postoji opravdana sumnja na zlostavljanje.³⁴

U Ustavu RH djeca su posebno istaknuta kao ranjiva skupina koja ima pravo na posebnu skrb i zaštitu društva i države, te je pitanje zaštite djece obuhvaćeno mnogim pravnim aktima to su:

1. Konvencija o pravima djeteta,
2. Zakon o socijalnoj skrbi,
3. Obiteljski zakon,
4. Zakon o zaštiti prava pacijenata,
5. Zakon o pravobranitelju za djecu,
6. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji,
7. Zakon o osnovnom školstvu,
8. Zakon o srednjem školstvu.

Državne institucije koje se bave problematikom nasilja u društvu su:

1. Centar za socijalnu skrb,
2. Policija,
3. Sudstvo,
4. Zdravstvo,
5. Prosvjeta.³⁵

³⁴ Bilić, Flander Buljan, Hrpka, op. cit.; str. 326.

³⁵ Ibid.; str. 327.

Nakon zaprimljene obavijesti o sumnji na zlostavljanje ili zanemarivanje djece, zadaća nadležnih institucija je utvrditi što se dogodilo i poduzeti određene korake i mjere, s ciljem zaštite djeteta i pružanja pomoći čitavoj obitelji. Tako će policija u nazočnosti roditelja/skrbnika, razgovarati s djetetom koje je doživjelo nasilje. Potom će, temeljem uvida u zatečeno stanje odmah poduzeti mjere i radnje u cilju trenutne zaštite, pomoći djetetu oštećeno nasiljem, obaviti razgovore s osobama koje imaju saznanja o događaju, privedi počinitelja te obavijestiti centar za socijalnu skrb. U slučaju ovakve prijave, Centar za socijalnu skrb dužan je odmah po primitku ovakve obavijesti ispitati slučaj i poduzeti mjere za zaštitu djetetovih prava, a ako je centar za socijalnu skrb obavijest primio od drugog tijela ili ustanove, dužan je o poduzetim mjerama izvijestiti to tijelo ili ustanovu. Tako Centri za socijalnu skrb mogu roditeljima izreći mjeru upozorenja ili nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi, a sudovi mogu oduzeti pravo roditelju da živi sa svojim djetetom i odgaja ga, ako se utvrdi da u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta. Dijete koje je žrtva obiteljskog nasilja sud može dijete izdvojiti iz obiteljske zajednice, povjeriti ga udomiteljskoj obitelji ili ustanovi.³⁶

Prava i dužnosti roditelja kojima je privremeno oduzeto dijete:

- zadržavaju sva prava iz roditeljske skrbi, osim prava na stanovanje i svakodnevnu skrb djeteta,
- imaju prava i dužnosti ostvarivati kontakte s djetetom, osim ako im je to zabranjen,
- osigurati uvjete za povratak djeteta kući.

Roditelju se može oduzeti pravo na roditeljsku skrb ukoliko zloupotrebljava i grubo krši roditeljska prava i dužnosti (npr. napuštanje djeteta, dijete izloženo nasilju u obitelji, mentalno stanje roditelja koje nije u stanju brinuti se o njemu).

Obiteljski zakon propisuje da je roditelj dužan štititi dijete od ponižavajućih postupaka, tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja od strane drugih osoba. Svatko je dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava, a posebice o svim oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, zlouporabe, zanemarivanja, zlostavljanja djeteta. Jako je važna prevencija nasilja nad djecom, to je opsežan proces kojim želimo spriječiti nasilje prema djeci i među djecom, uočiti potencijalne žrtve te im pružiti potrebnu psihosocijalnu pomoć.³⁷

³⁶ Ibid.; str. 327.

³⁷ Ibid.; str. 332.

Prevenција nasilja nad djecom obuhvaća velik niz procesa, programa i radnji u svrhu suzbijanja nasilja nad djecom. Neka od njih su:

- prikupljanje podataka o učestalosti i posljedicama zlostavljanja djece,
- poticanje istraživanja vladinom politikom, financiranjem akademskih institucija i istraživača,
- podučavanje roditelja adekvatnim roditeljskim vještinama te medijske kampanje,
- uključivanje djece od predškolske dobi do adolescencije u preventivne programe,
- intervencije pravosudnog sustava, prepoznavanje nasilja i uključivanje žrtava u tretman, edukacije zdravstvenih, socijalnih i pravosudnih službenika,
- uvođenje programa prevencije nasilja nad djecom u odgojno – obrazovne ustanove.³⁸

³⁸ Ibid.; str. 351.

4. NASILJE NAD ŽENAMA U OBITELJI

Nasilje nad ženama je, nesumnjivo značajan društveni i javno – zdravstveni problem sa ozbiljnim posljedicama koje zadiru u sve segmente života žene. Je li nasilje nad ženom osobni, obiteljski ili javnozdravstveni problem? Odgovor na postavljeno pitanje nije jednostavan.³⁹

Svaka osoba ima pravo na svoju privatnost i privatnost svoje obitelji, a žena ima pravo na izbor uloge u obitelji i izbor svog ponašanja. Njeno je pravo da o tom problemu ne govori ako ne želi. Problem nasilja nad ženom u obitelji je intiman problem u koji se ne intervenira ako ona to ne želi, stoga žena ima različite stavove prema nasilju u obitelji neki od češćih stavova, odnosno izbora ponašanja su:

- negiranje problema,
- preoblikovanje problema,
- samooptuživanje i traženje⁴⁰

Usprkos uvriježenim predrasudama o nasilju koje žene doživljavaju u mračnim ulicama, od nepoznatih napadača, svjetska istraživanja kao i iskustva ženskih organizacija pokazuju da je upravo obiteljsko nasilje nad ženama daleko najrasprostranjenije. Nasilje u obitelji nije, kako se često pretpostavlja „obiteljska svađa“, nego je riječ o teškim nasilnim djelima.⁴¹

Nasilje ima za cilj stjecanje i zadržavanje kontrole. Osnovni razlog muškog nasilja nad ženama je u patrijahalnosti društva u kojem vlada model neravnopravne raspodjele među spolovima. Žena plače, suprug udara, a susjedi zatvaraju prozor i pojačavaju radio jer je to „njihova privatna stvar“. Ovakva je situacija česta iako ne mora uvijek biti praćena vikom i tjelesnim nasiljem. Obitelj u kojoj se dešava nasilje često je vrlo zatvorena za okolinu, nasilje se zadržava unutar obitelji jer se radi o intimnom obiteljskom problemu.⁴²

Procjena broja žena koje su preživjele obiteljsko nasilje nedovoljno pouzdano oslikava veličinu ovog problema. U pravilu su izvori podataka policijska izvješća, terenska istraživanja ili SOS telefoni, no njihovi podaci se odnose samo na otkrivene slučajeve. Ostaje otvoreno

³⁹ Ajduković, M., Pavleković, G.; Nasilje nad ženom u obitelji; Društvo za psihološku pomoć Zagreb; Zagreb; 2000.; str. 17.

⁴⁰ Ibid.; str. 18.

⁴¹ Ibid.; str. 20.

⁴² Ibid.; str. 21.

pitanje veličine „tamne brojke“. Prema procjenama brojnih organizacija koje se bave ovim problemom najmanje je svaka peta žena koja živi u vezi preživjela tjelesno nasilje barem jednom. Iako se nasilje u obitelji tradicionalno smatra privatnom obiteljskom stvari, pokazatelji ukazuju na ozbiljan javnozdravstveni problem, koji se svrstava kao jedan od glavnih problema javnog zdravstva kao i pušenje, zloupotreba alkohola i droga i AIDS.⁴³

4.1. Nasilje u partnerskim odnosima

U posljednjih dvadeset godina sve su brojnija istraživanja nasilja u partnerskim odnosima odnosno nasilja nad ženom, najčešćom žrtvom ovog oblika nasilja. Žene su gotovo deset puta češće žrtve od muškaraca. O ovom problemu počelo se govoriti 70-tih i 80-tih godina kao o sindromu „(pre) tučene žene“.⁴⁴

Istraživanja provedena u svijetu i kod nas dosljedno su potvrdila sljedeće spoznaje o nasilju u partnerskim odnosima:

1. epidemiološke studije pokazuju relativno veliku raširenost nasilja među partnerima; pokazalo se da je 8% do 37% žena izloženo nasilju u braku; iako je određeni broj istraživanja pokazao postojanje obostranog nasilja među partnerima, podataka o broju muškaraca izloženih nasilju je relativno malo; kao prvo, muškarci se možda sami ne prijavljuju kao žrtve nasilja u obitelji zbog stida, pa su stoga tek neznatno zastupljeni u službenim policijskim statistikama;
2. često nasilje partnera nad ženom započinje u razdoblju njezine prve trudnoće, ali većinom i prije braka; istraživanja su pokazala da je 40% do 60% žena bilo zlostavljano tijekom trudnoće; razlozi što muškarac tuče trudnu partnericu su složeni i međusobno se razlikuju; variraju od ljutnje na ženu koja više nije u stanju jednako dobro zadovoljavati potrebe muškarca kao prije trudnoće, ljutnje zbog odgovornosti za buduće dijete, osjećaja manje kontrole nad partnericom.⁴⁵

4.2. Rasprostranjenost nasilja nad ženama u Hrvatskoj

⁴³ Ibid.; str. 23.

⁴⁴ Ibid.; str. 57.

⁴⁵ Ibid.; str. 58.

Prema službenim podacima policije te prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji od 2003. godine kada je donesen, svake godine je prijavljeno između 11 500 i 17 500 počinitelja, a broj žrtva takvih djela kreće se između 14 500 i 22 200, od čega su žene žrtve u 64% do 71% slučajeva, ovisno o godini. Po broju žena koje su ubijene svake godine, iz podataka policije vidimo se da radi o zabrinjavajućem broju od 22 do 45 žena godišnje.⁴⁶

Slika 3. Rasprostranjenost nasilja nad ženama u Hrvatskoj

Izvor: <https://www.radiopingvin.com/zanimljivosti/foto/foto-sokantne-slike-nasilja-nad-zenama>

Žene koje su doživjele nasilje među roditeljima rjeđe se žale na svog nasilnog supruga ili odlaze od njega. Također se pokazalo da su žene koje istodobno čine, ali i podnose nasilje u partnerskim odnosima, češće bile kažnjavane kao adolecentice.⁴⁷

⁴⁶ Rasprostranjenost nasilja nad ženama u Hrvatskoj; dostupno na; www.sigurnomjesto.hr; pristupljeno: 09.07.018.

⁴⁷ Ibid.; str. 70.

4.3. Dinamika zlostavljanja unutar obitelji

Iskustva u radu sa zlostavljanim ženama pokazuju da nasilje vremenom eskalira te dobiva na učestalosti i brutalnosti. Nasilje protiv žena počinje najčešće malim, „bezazlenim“ napadima, uvredama, naguravanjem, zadržavanjem ili šamarom. Vremenom dolazi do pojačanja nasilja i posljedica kao što su masnice, iščašenja, lomovi kostiju, ozbiljne povrede glave te fraktura lubanje. Vrlo često uz tjelesno nasilje ide i uništavanje materijalnih vrijednosti. Poseban vid nasilja je psihičko nasilje, koje se očituje u svjesnom stvaranju atmosfere straha koja je dodatno sredstvo i dio dinamike nasilja protiv žena. Strah od daljnjeg nasilja je često najmoćniji instrument pritiska. Kad to postigne, zlostavljaču nije potrebno primjenjivati tjelesno nasilje.⁴⁸

Žene iz brojnih razloga žele sačuvati zajednicu i spremne su povjerovati nasilniku. Obično su impresionirane isprikama i načinom žaljenja zbog nasilja. Međutim, iskustvo pokazuje da se radi samo o privremenom zatišju i da će se nasilje nastaviti.⁴⁹

Stoga, postavlja se pitanje zašto žene ostaju u nasilničkim vezama. Tu spadaju razni razlozi ženinog ostanka u takvoj nezdravoj vezi, a neki od njih su:

1. ekonomska ovisnost (uzdržavanje djece, nemogućnost nalaženja posla),
2. roditeljstvo (djeca trebaju oca),
3. rodbina (pritisak na ženu da sačuva brak),
4. strah (strah za fizičku sigurnost sebe i djece),
5. ljubav (voli ga i razmišlja o njegovim pozitivnim osobinama),
6. krivnja (smatra kako je kriva zbog svega, jer je uzrokovala njegove probleme),
7. sram, poniženje (ne želi da itko za to sazna),
8. nerazumijevanje nadležnih ustanova (ne vjeruje da će policija, pravosuđe i zdravstvene ustanove razumjeti o čemu se radi).⁵⁰

⁴⁸ Ibid.; str. 81.

⁴⁹ Ibid.; str. 84.

⁵⁰ Ibid.; str. 86.

4.4. Strategije stručnjaka u susretu sa zlostavljanom ženom

Kad žena koja je žrtva nasilja u obitelji potraži zdravstvenu pomoć, važno je imati na umu što ona očekuje od zdravstvenog djelatnika.. Provedena istraživanja pokazuju da žene očekuju da liječnik potakne pitanje nasilja u obitelji, te da im posveti neko vrijeme i sasluša ih, da im da savjet, te da ih uputi gdje bi mogle dobiti odgovarajuću pomoć i savjet, no ponekad zlostavljana žena može kivo protumačiti poruku zdravstvenog djelatnika kad joj daje savjete i pitanja može interpretirati na skroz drugačiji način. Uloga stručnjaka je poticati ženino prepričavanje nasilnog događaja, slušati, ali ne davati savjete, već informacije o različitim mogućnostima pomoći.⁵¹

Istraživanja su pokazala da liječnici i medicinske sestre relativno malo razgovaraju sa ženama o problemu nasilja, samo četvrtina zlostavljanih žena govori o tjelesnom nasilju u obitelji, žene često smatraju da o tome ne treba razgovori s liječnikom jer to nije njegov posao.⁵²

Kod planiranja sigurnosti podrazumijeva se razvijanje kratkoročnog, ali i dugoročnog plana. Prvi plan je usmjeren na planiranje zaštitnih mjera, promišljanje konkretne situacije koje žena može poduzeti neposredno nakon izlaska iz liječničke ambulante, centra za socijalnu skrb u cilju osiguranja svoje osobnosti, a dugoročni plan uključuje na mogućnost ostanka i odlaska iz nasilne veze.⁵³

4.5. Uloga policije u suzbijanju nasilja nad ženom u obitelji

U posljednje se vrijeme sve više uviđa da učinkovita reakcija na zlostavljanje u obitelji zahtjeva kooperativnu i koordiniranu akciju različitih društvenih službi. Posljedica takvog stava je veći angažman policije u suzbijanju nasilja u obitelji. No, još uvijek smo suočeni s nedostatkom informacijao tome kako bi policija trebala obnašati tako važnu funkciju. U okviru osnovnih zadaća policije to su identifikacija počinitelja kaznenih djela, prijavljivanje kaznenih djela, provođenje predistražnih i pojedinih istražnih radnji te uhićenje, policija ima jedinstvenu priliku da identificiraju slučajeve zlostavljanja prije negoli koja druga služba.⁵⁴

⁵¹ Ibid.; str. 109.-112.

⁵² Ibid.; str. 123.

⁵³ Ibid.; str. 137.

⁵⁴ Ibid.; str. 169.

Indikatori koje mogu koristiti policajci za prepoznavanje nasilja u obitelji su brojni, to su naprimjer:

1. žena ne smije koristiti telefon kadgod to zaželi,
2. ne smije se viđati sa prijateljima ili rođacima,
3. partner ima potpunu kontrolu nad svim financijskim sredstvima u kućanstvu,
4. ženi nije dozvoljeno donositi odluke niti sudjelovati u procesu donošenja odluka vezanih za kuću,
5. partner ne dopušta ženi da položi vozački ispit, školuje se, zaposli se.

Od policijskog službenika koji dolazi na intervenciju u slučajevima nasilja u obitelji očekuje se da:

1. prekine nasilje, uspostavi red i mir,
2. preuzme kontrolu nad nasilnikom i njegovim oružjem bez obzira na to je li ga koristio ili je samo njime prijetio,
3. odabere odgovarajuću strategiju komuniciranja,
4. priskrbi medicinsku pomoć ukoliko je potrebna,
5. obavli razgovor sa svim nazočnim osobama,
6. točno zabilježiti što se dogodilo,
7. upozori počinitelja na protupravnost njegovog ponašanja.⁵⁵

Važno je da se policajac ne zavara s verbalnim sadržajem. Žena često nakon što se situacija smiri izjavljuje da joj sve ozljede koje ima po tijelu nije nanio partner, nego da je imala nezgodu ili da partner nije kriv, jer ga je ona izazvala svojim ponašanjem.⁵⁶

⁵⁵ Ibid.; str. 170.

⁵⁶ Ibid.; str. 172.

4.6. Pravna zaštita žene od obiteljskog nasilja

U hrvatskom zakonodavstvu nema posebnog zakona u kojem bi žena žrtva nasilja našla posebnu kaznenopravnu ili drugu vrstu zaštite od zlostavljanja od partnera. Svoju kaznenopravnu zaštitu nalazi isključivo u okviru Kaznenog zakona, kao bilo koji građanin prema kojem je počinjeno nasilje od strane druge osobe. Znači u odnosu na kaznena djela protiv života i tijela, što u praksi najčešće dolazi do izražaja u vidu cijelog niza tjelesnih ozljeda gonjenje se poduzima privatnom tužbom. To konkretno znači da je zlostavljana žena u situaciji da sama privatno inicira pokretanje kaznenog postupka podnošenjem privatne tužbe nadležnom općinskom sudu. Žrtva ima pravo pokrenuti parnični postupak u kojem traži naknadu štete radi pretrpljenih fizičkih bolova te straha.⁵⁷

Obilježja žena žrtvi nasilja	Obilježja muškaraca počinitelja nasilja
imaju nisko samopoštovanje	imaju nisko samopoštovanje
vjeruju u sve mitove o nasilnim odnosima	vjeruju u sve mitove o nasilnim odnosima
vjeruju da mogu spriječiti bijes zlostavljača i prihvaćaju odgovornost	okrivljavaju druge za svoje ponašanje
koriste seks kao način uspostav	često koriste seks kao akt nasilja bliskosti
vjeruju da im nitko ne može pomoći riješiti njihovu neugodnu situaciju	smatraju da zbog nasilnog ponašanja ne bi trebali trpjeti negativne posljedice
postupno postaju socijalno izolirane	opisuju svoj kontakt s partnerom kao najbliži do sada, ali ostaju u kontaktu sa svojom obitelji
bezuspješne su u uvjeravanju partnera u svoju lojalnost i bespomoćne pred optužbama da se „zavodljivo“ odnose prema drugima	izrazito su ljubomorni i kontroliraju partnericu, često optužuju za nevjeru
prihvaćaju krivnju za partnerovo nasilje, vjeruju da si partner „nije mogao pomoći“, okrivljuju same sebe	nemaju osjećaj krivnje ili grižnje savjesti “ na emocionalnoj razini, čak i kad intelektualno priznaju nasilno ponašanje

Tablica 1. Usporedba žena žrtvi nasilja i muškarca počinitelja nasilja u obitelji

Izvor: Ajduković, M., Pavleković, G.; Nasilje nad ženom u obitelji; Društvo za psihološku pomoć Zagreb; Zagreb; 2000.

⁵⁷ Ibid.; str. 195.-196.

5. NASILJE DJECE NAD RODITELJIMA

Obiteljski dom često se poistovjećuje s mjestom pružanja međusobne ljubavi, topline mjestom utjehe i sigurnosti. Velik broj roditelja u ispunjavanju svoje jedinstvene roditeljske uloge ulaže mnogo truda i ljubavi kako bi učinili svoju djecu sretnima, zaštićenima i sigurnima. Nažalost mnogo je razloga zbog kojih rezultat nije uvijek očekivano pozitivan pa su roditelji stoga zbunjeni i nesretni.

S druge strane postoje obitelji gdje prevladavaju međusobno neprimjerno i nasilni odnosi kao svakodnevna pojava. Unatoč pokušajima istraživanja o etiologiji nasilja još uvijek nije moguće odgovoriti zašto neki adolescenti ili odrasla djeca ozljeđuju svoje roditelje. Iako su sustavna istraživanja fenomena nasilja nad roditeljima u svijetu malobrojna, rezultati nekih dosadašnjih istraživanja (Škotska, Australija, SAD, Hrvatska) upućuju na to da je nasilje nad roditeljima s obzirom na pojavnost i posljedice, problem kojem se mora posvetiti potrebna znanstvena, stručna i šira socijalna pozornost.⁵⁸

Teško je odgovoriti što je to što neke roditelje čini potencijalno visoko rizičnim da postanu žrtve nasilja svoje djece. Neki od rizičnih činitelja koji proizlaze iz različitih aspekata su:

1. individualnih – biološko genetskih, zdravstvenih, psiholoških, obrazovnih,
2. obiteljski – odnosi u obitelji, međusobna podrška, obiteljska pravila,
3. makroprediktorski – socijalni, ekonomski, kulturalni itd,

Također nasilje i različiti konflikti u obitelji mogu biti egzistencijalni problemi, loši međusobni odnosi između roditelja i djece, konflikti i stresovi, ovisnosti o alkoholu i drogama, socijalna izoliranost, neobrazovanost.⁵⁹

Većina djece koja provode nasilje nad roditeljem sami su doživjeli ili gledali odnosno bili prisutni kada se dešavalo nasilje u njihovoj obitelji najčešće nasilje oca prema majci, pa su time stvorili mišljenje da je to „normalno“. Smatra se kako je u pojavi nasilja nad roditeljima tjelesna snaga jedan od preduvjeta za uspostavljanje kontrole nad roditeljima. Agresivno ponašanje adolescenta jedan je u nizu mogućih simptoma psihičkih poremećaja.⁶⁰

⁵⁸ Zloković, J.; Nasilje djece nad roditeljima – Obiteljska tajna?; Grafika Zambelli; Rijeka; 2009.; str. 9.

⁵⁹ Ibid.; str. 17.

⁶⁰ Ibid.; str. 19.-20.

5.1. Učestalost nasilja nad roditeljima

Nasilje nad roditeljima je bilo koje ponašanje, odnosno postupak koje je namjerno štetno za roditelje ili ima namjeru tjelesno, psihološki povrijediti, učiniti financijsku štetu, osiromašiti ili uspostaviti prislinu kontrolu nad roditeljima.

Prepoznavanje nasilnog ponašanja prema roditeljima nije uvijek jednostavno čak niti samim žrtvama. Djelomično to može biti i zbog toga što žrtve ne moraju nužno biti i fizički napadnute ili ozlijeđene, ali žive u konstantnom osjećaju straha i opasnosti. U prepoznavanju različitih oblika funkcioniranja i problema djece i obitelji nesumnjivo je bitna i uloga škole, učitelja i odgojitelja koji mogu prepoznati (a) socijalna ponašanja djece kako prema vršnjacima tako i prema odraslim osobama, uočiti negativne stavove djece i neprimjerena ponašanja djece prema roditeljima.⁶¹

Sukobi između roditelja i djeteta obično se pojavljuju oko svakodnevnih obveza, kupnje ili adolescentova izgleda. Sukobi ponekad proizlaze i zbog telefonskih razgovora koji su prema mišljenju roditelja dugi, skupi i nepotrebni. I odabir prijatelja s kojima adolescent provodi vrijeme. Potreba za individualizacijom i razvijanjem vlastitog identiteta kod adolescenta stvara konstantnu napetost zbog niza svakodnevnih situacija, oni se žele osamostaliti od roditelja preispitujući opravdanost roditeljskog autoriteta njihovih stavova, moći zbog čega dolazi do sukoba i nasilja.

Valja razlikovati uobičajene sukobe koje ne narušavaju odnose u obitelji od onih koji su prečesti, traju dugo, intenzivni, agresivni ili ometaju posao roditelja. Nisu samo adolescenti ti koji vrše nasilje nad roditeljima tu spadaju i djeca starije životne dobi.⁶²

Djeca svoje roditelje mogu ugrožavati:

1. tjelesno,
2. emocionalno ili psihološko,
3. seksualno,
4. materijalno.⁶³

⁶¹ Ibid.; str. 51.

⁶² Ibid.; str. 52.

⁶³ Ibid.; str. 70.-71.

Zbog nasilnog ponašanja djeteta roditelji osjećaju nesigurnost i stalan gotovo pretjeran strah za drugu djecu, što se posebice događa ako je uzrok nasilju konzumiranje droga, alkohola ili prostitucija. Većina roditelja izloženih nasilju mogu se osjećati prestrašeno, zbunjeno, postićeno i s doživljajem osjećaja krivice, oni često osjećaju da su izgubili kontrolu u vlastitoj obitelji. U današnje vrijeme međusobni obiteljski odnosi uglavnom funkcioniraju na razini površinskih obiteljskih odnosa, materijalizma i umjetnog kompenziranja ljubavi npr. u kupovanju stvari, poklona, nerealnim obećanjima gdje su roditelji misleći da rade dobru stvar u biti napravili od djece nezahvalne mlade ljude koji žele da im se sve servira, a oni zauzvrat ne moraju ništa dati i misle da se mogu ponašati onako kako njima paše i kako oni misle da je ispravno.⁶⁴

⁶⁴ Ibid.; str. 70.-71.

6. NASILJE NAD STARIJIM OSOBAMA

Osobe starije životne dobi predstavljaju specifičnu, osjetljivu, ranjivu skupinu a njihov udio se bitno povećava. Nasilje nad starijim osobama je nedovoljno prepoznato u društvu, iako je dosta prisutno. Usporedno sa starenjem stanovništva raste i problem nasilja nad starijim osobama. Poražavajuća je činjenica da 90 % počinitelja dolazi iz kruga bliskih osoba i obitelji i da je nasilje nad starijim osobama svakodnevno. Najrasprostranjenije je fizičko, psihičko i ekonomsko nasilje. Žrtve najčešće nisu sposobne obraniti se samostalno od nasilnika jer su fizički slabe, nemoćne i bolesne, a u dubokoj starosti nerijetko i dementne. Prema zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji zlostavljanje starijih osoba ulazi u sklop zlostavljanja u obitelji. Sam pojam zlostavljanje starijih osoba prvi put su opisali Baker i Burston u *British scientific journals* 1975. godine kao *granny battering*, ili zlostavljanje bakica, no istraživači su pokazali interes krajem osamdesetih odnosno početkom devedesetih godina.⁶⁵

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) 2002. godine definirala je zlostavljanje starijih kao pojedinačni ili ponavljajući čin ili nedostatak odgovarajućeg postupanja, koje se događa u bilo kojem odnosu povjerenja iščekivanja, a uzrokuje bol, štetu, nepriliku i/ili nevolju starijoj osobi. Nasilje nad starijim osobama može se podijeliti s obzirom na mjesto i način na koji se ono događa. S obzirom na mjesto počinjena podjela je na nasilje u privatnosti doma, nasilje u ustanovi u sklopu djelatnosti koju obavlja, te strukturalno nasilje u okviru društva koje u svojoj definiciji obuhvaća socijalnu nesigurnost, diskriminirajuća politika društva prema starijima, nejednakost. S obzirom na način zlostavljanja spada fizičko, psihičko, ekonomsko.⁶⁶

⁶⁵ Rusac, S.; Prevenција nasilja nad starijim osobama; Ljetopis socijalnog rada; Vol. 13, No. 2.; 2006.

⁶⁶ Milin, J.; Definicija i oblici nasilja nad starijim osobama; dostupno na: www.seniori.hr; pristupljeno: 10.07.2018.

6.1. Faktori rizika za nasilje nad starijim osobama

Postoje različiti faktori rizika za nasilje nad starijim osobama:

1. vezani za žrtvu (individualni) – starija osoba sa kognitivnim ili fizičkim oštećenjem pod povećanim je rizikom; zdraviji imaju veće šanse da izbjegnu zlostavljanje od onih lošijeg zdravlja; kao žrtve najčešće se javljaju žene, i to u dobi od 75 godina ili starije;
2. vezani za počinitelja – najčešće su zlostavljači odrasla djeca žrtve, rođaci ili unuci, u više od polovice slučajeva žene (kćeri ili snahe) koje, u pravilu svakodnevno, brinu o žrtvama; stoga više od dvije trećine otpada na članove obitelji; dob počinitelja nasilja najčešće je do 44 godine.⁶⁷

Njega onemoćalih starijih ljudi vrlo je naporna i izaziva njegovateljski stres, posebno ako je riječ o ostarjelima s mentalnim i fizičkim poteškoćama. Kada je njegovatelj loše pripremljen za zadatak koji mora obaviti, veća je i mogućnost zlostavljanja. Pod tim okolnostima, a nedostaju li nužna pomagala za njegu ili liječenje, vjerojatnije će doći do konflikta. Počinitelji često pate od mentalnih bolesti ili emocionalnih poremećaja, alkoholizma, narkomanije itd. Zbog tih problema nerijetko su materijalno ovisni o svojim roditeljima i zlostavljanje je reakcija potaknuta osjećajem neuspjeha i vlastite nesigurnosti. Kod osoba smještenih u ustanovu zlostavljanje se može javiti kod hranjenja, kupanja, oblačenja, uzimanja lijekova.

Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja starijih osoba vrlo su teške i variraju od oštećenja zdravlja, gubitka materijalne sigurnosti pa sve do smrti osobe. Zlostavljanje i zanemarivanje starijih osoba predstavlja socijalni, zdravstveni, pravni i ekonomski problem stoga je nužno organizirati aktivnosti na svim razinama. Na primarnoj razini važno je organizirati telefonske linije za pomoć i podršku, educirati starije osobe i stručnjake koji rade sa starijim osobama, organizirati javne tribine o prepoznavanju nasilja i mogućnostima prijave itd. Na sekundarnoj razini važno je formiranje socijalnih politika usmjerenih na zaštitu starijih, istraživanja o nasilju budući da ih sada nema, postoji prijedlog uvođenja pravobranitelja za starije kao i povjerenika za starije na lokalnoj razini. Na tercijarnoj razini potrebno je imati razvijenu organiziranu psihosocijalnu pomoć žrtvi i rehabilitaciju počinitelja.⁶⁸

⁶⁷ Vela Vrbovec, N.; Ružna strana društva; dostupno na: www.zzjzpgz.hr; pristupljeno: 10.07.2018.

⁶⁸ Milin, J.; Definicija i oblici nasilja nad starijim osobama; dostupno na: www.seniori.hr; pristupljeno: 10.07.2018.

7. ZAKLJUČAK

Obiteljski dom trebao bi predstavljati s mjesto pružanja međusobne ljubavi svih osoba koje u njemu žive, mjestom utjehe i sigurnosti, ali danas je to teško ispuniti jer u svijetu napredne tehnologije, užurbanosti života, materijalizma, površnih stvari ljudi često zaboravljaju na prave životne vrijednosti.

Nasilje u obitelji predstavlja jedno od temeljnih kršenja ljudskih prava, gdje su najviše ugrožena djeca, žene, roditelji, starije osobe, a u manjoj mjeri i muškarci. Postoje razni oblici nasilja u obitelji fizički, psihološki, ekonomski, zanemarivanje, ali svaki od njih ima svoju težinu, jer ostavlja duboke posljedice na osobu kojoj se nasilje dešava. Djeca su najugroženija od svih navedenih osoba jer su najosjetljivija i najovisnija o počinitelju nasilja, a to su najčešće roditelji, jer se nasilje dešava u najvećoj mjeri u vlastitom domu od strane roditelja, ali i u velikoj mjeri i izvan vlastita doma kao što je ulica i škola. Za suzbijanje nasilja u obitelji važno je sudjelovanje same žrtve, javnih ustanova i svih onih koji su u doticaju sa nasiljem u obitelji i izvan obitelji kako bi se u velikoj mjeri suzbilo nasilje kroz različite programe zaštite i prevencije.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Ajduković, M., Pavleković, G.; Nasilje nad ženom u obitelji; Društvo za psihološku pomoć Zagreb; Zagreb; 2000.
2. Bilić, V., Flander Buljan, G., Hrpka, H.; Nasilje nad djecom i među djecom; Naklada Slap; Zagreb; 2012.
3. Zloković, J.; Nasilje djece nad roditeljima – Obiteljska tajna?; Grafika Zambelli; Rijeka; 2009.

Članci:

1. Rusac, S.; Prevencija nasilja nad starijim osobama; Ljetopis socijalnog rada; Vol. 13, No. 2.; 2006.

Pravni propisi:

1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji – NN br. 70/2017

Internetski izvori:

1. Milin, J.; Definicija i oblici nasilja nad starijim osobama; dostupno na: www.seniori.hr
2. Lazić Malašić, G.; Elektroničko nasilje djece – sve izraženiji socijalni problem!; Lifestyle; dostupno na: www.scena.hr
3. Rasprostranjenost nasilja nad ženama u Hrvatskoj; dostupno na: www.sigurnomjesto.hr
4. Vela Vrbovec, N.; Ružna strana društva; dostupno na: www.zzjzpgz.hr

POPIS TABLICA

1. Tablica 1. Usporedba žena žrtvi nasilja i muškarca počinitelja nasilja u obitelji

POPIS SLIKA

1. Slika 1. Seksualno zlostavljana djeca
2. Slika 2. Vršnjačko nasilje
3. Slika 3. Rasprostranjenost nasilja nad